Известия Гомельского государственного университета
имени Ф. Скорины, №6(51), Ч1, 2008

УДК 882.6 (092)

Паэзія Заходняй Беларусі: мастацкія плыні

М. У. Мікуліч

РЕПОЗИТОРИЙ ГГУ ИМЕНИ Ф. СКОРИНЫ

Развіццё паэзіі Заходняй Беларусі вызначалася ўзаемадзеяннем трох мастацка-стылёвых плыней – лірыка-апавядальнай, рамантычнай і духоўна-ірацыянальнай. Да лірыка-апавядальнай плыні належалі, напрыклад, Міхась Васілёк, Міхась Машара, Мікола Засім, Ніна Тарас і інш., да рамантычнай адносіліся Уладзімір Жылка, Максім Танк, Сяргей Крывец, Анатоль Іверс, да духоўна-ірацыянальнай – Казімір Сваяк, Наталля Арсеннева, Хведар Ілляшэвіч, Пётр Сяўрук…

У лірыка-апавядальнай мастацка-стылёвай плыні дамінаваў фактар адлюстравання рэчаіснасці, паказу з’яў і прадметаў, характарыстыкі пэўнага аб’екта. Духоўны свет асобы лірычнага героя раскрываўся тут у шчырым, натуральным, ураўнаважаным аповядзе, рэалістычна-аб’ектывізаваным вобразным малюнку, раскаваным рытміка-інтанацыйным ладзе верша. Напрыклад, творчасць М.Васілька заключала ў сабе сімбіёз аб’ектыўна-выяўленчага і суб’ектыўна-выразнага, апавядальна-гутарковага і лірычнага пачаткаў. У вершах другой паловы 20-х гадоў «Віхар», «З вясной», «Сілаў ня маю я...», «Там краіна мая» і іншых, якія склалі зборнік «Шум баравы» (1929), паэт адгукаўся на актуальныя падзеі грамадскага жыцця, сялянскай рэчаіснасці, з падкрэсленай увагаю, душэўнай цеплынёй і спачуваннем гаварыў пра цяжкі, гаравіты лёс, клопаты і турботы працаўніка-земляроба, раскрываў багаты і непаўторны свет яго думак і пачуццяў, надзей і спадзяванняў. Яны прыцягнулі ўвагу чытача натуральнасцю перажывання, нязмушанасцю расповяду аўтара, яго праўдзівымі і пераканаўчымі замалёўкамі і апісаннямі, пранікнёнымі і трапнымі назіраннямі і ацэнкамі, разнастайнасцю рытміка-інтанацыйнага гучання. У вершы «Там краіна мая» на аснове асаблівасцей мастацкага аналізу і асэнсавання канкрэтна-гістарычных рэалій заходнебеларускай сапраўднасці, жыцця і працы мужыка-селяніна М.Васілёк выявіў глыбокае разуменне сваіх духоўна-маральных і грамадзянска-патрыятычных задач і абавязку, намаляваў яркую, запамінальную, цэласную карціну, засведчыўшы добрае ўмельства выходзіць на шырокія сацыяльныя абагульненні.

Амаль адначасова з М.Васільком у заходнебеларускую літаратуру прыйшоў М.Машара. Змест і характар роздумаў і эмацыянальных узрушэнняў яго лірычнага героя таксама праўдзіва суадносіліся з рэальнай канкрэтыкай падзей і фактаў, з аб'ектыўным станам праблем і супярэчнасцей заходнебеларускай рэчаіснасці. Паэт сведчыў умельства дынамізаваць думку, канцэнтруючы яе ў даходлівым, празрыстым вобразе, разгортваць пластычна выразны настрой і перажыванне, акцэнтаваць увагу чытача на самым істотным і вызначальным у з’яве і працэсе, раскрываць паміж імі нечаканыя асацыятыўныя сувязі, ствараць свежыя, яскравыя і пераканаўчыя карціны і малюнкі жыцця сялянскага асяроддзя і прыроднага свету. Пры гэтым, у грамадстве яго найперш цікавілі рух, дзеянне, абуджэнне, а ў прыродзе — змена, пераходны стан, выспяванне іншай якасці, абнаўленне. Да прыкладу, лірычны герой верша «Родным гоням» поўніцца непадробнай радасцю і душэўным узрушэннем, лагодна назіраючы, як ранняю вясною, «Калі яшчэ голае ўсё», «рвецца да сьвету жыццё У творчых абняцьцях красы», «Як кожным паранкам туман, Бы белае стада гусей, Ад цёплых, ад мокрых палян Плывець у гару ўсё вышэй...» [1, с. 2].

Верш М.Машары падкрэслена традыцыйны для нашай літаратуры, просты, празрысты і ясны, звыклы для ўспрыняцця шырокага чытача і слухача. Гэта верш-апавяданне, верш-апісанне, верш-характарыстыка, у якім звычайна гутарка вядзецца ад трэцяй асобы, хаця і не заўсёды, радзей — верш-споведзь. Аб’ектыўна-выяўленчы пачатак выконвае ў ім вядучую, дамінуючую стылеўтваральную ролю.

Лірыка-апавядальная плынь з’яўляецца найбольш даўняй і распрацаванай у нашай літаратуры, тыповай для яе, але вядучае месца ў заходнебеларускім паэзіятворчым працэсе належала рамантычнай мастацка-стылёвай плыні. Тое было абумоўлена асаблівасцямі грамадска-сацыяльнага асяроддзя, разгортваннем у краі нацыянальна-патрыятычнага руху, народна-вызваленчай барацьбы. Творы прадстаўнікоў рамантычнай мастацка-стылёвай плыні характарызаваліся асаблівым, рамантычна-ўзвышаным, лірычна-пранікнёным, ладам светаадчування і мыслення героя, яго абвостраным успрыняццем народных бед і няшчасцяў, праблем і супярэчнасцей грамадска-сацыяльнай рэчаіснасці, нястрымным парывам у будучыню, да ідэалаў свабоды і справядлівасці, дабра і шчасця. Яны паэтызавалі высокія духоўна-маральныя каштоўнасці жыцця, поўніліся рамантычна-ідэалізаванымі вобразамі і карцінамі, вызначаліся драматычным зместам, інтэнсіўным рытміка-інтанацыйным гучаннем.

Варта адзначыць, што зместаваўтваральнае рэчышча рамантычнай мастацка-стылёвай плыні ў сваю чаргу ўключала ў сябе тры цесна звязаныя паміж сабой адгалінаванні: нацыянальна-рамантычнае, радыкальнае ці рэвалюцыйна-рамантычнае і сацыяльна-рамантычнае. Да першага з іх, напрыклад, належалі Леапалд Родзевіч, Уладзімір Жылка, Ігнат Дварчанін, да другога – Піліп Пестрак, Валянцін Таўлай, Максім Танк, да трэцяга – Анатоль Іверс, Алесь Дубровіч, Ганна Новік…

У творчасці прадстаўнікоў нацыянальна-рамантычнага напрамку рамантычны характар светаўспрымання, ідэалізаваныя вобразы і малюнкі, узвышаны лірычны пафас спалучаліся з асэнсаваннем драматычна-балючых старонак нацыянальнай гісторыі, пастаноўкай пытанняў духоўнага адраджэння Беларусі, яе незалежнасці.

У 1922 годзе пабачыў свет першы паэтычны зборнік Л.Родзевіча «Беларусь», у якім аўтар зрабіў смелую спробу «ў лірычных формах даць сінтэзу беларускага Быту» [2, с. 2], стварыў светлы, цёплы, рамантычна-ідэалізаваны вобраз сваёй Бацькаўшчыны. Сёння, з вышыні шматлікіх грамадска-сацыяльных змен і зрухаў, ён успрымаецца як пранікнёна-пяшчотная, усчуленая песня паэта пра родную маці-Беларусь, яе жыццёвыя сілы і патэнцыі, асновы, характар і перспектывы гістарычнай жыццядзейнасці беларускага народа, яго духоўна-свядомаснае і маральна-псіхалагічнае развіццё, як усхваляваная, шчырая і светлая мара аб іх годным і шчаслівым заўтрашнім дні. Зборнік добра ўвасобіў сам дух, каларыт, атмасферу складанага, драматычнага часу, нацыянальнага асяроддзя, абуджэння беларусаў ад векавечнага сну, пакоры і змірэння, выхаду на гістарычную арэну з высакароднай мэтай набыцця самавызначэння, волі і незалежнасці.

У вершах першай паловы 20-х гадоў — тых, якія ўвайшлі ў зборнік “Беларусь”, і тых, якія друкаваліся ў віленскіх і мінскіх перыёдыках і іншых выданнях, — Л.Родзевіч паэтызаваў сваю родную зямлю, характэрныя рысы беларускага менталітэту, такія, як чуласць і дабрыню, памяркоўнасць і працавітасць, багатыя залежы нацыянальна-культурнага вопыту мінулага і духоўна-эстэтычных традыцый, сцвярджаў актыўныя і дзейсныя метады і формы змагання за вольную і шчаслівую будучыню Радзімы і яе народа (“Беларуская казка”, “Мінуўшчына”, “Заклік”, “Белая музыка”, “Цяпер іх сіла — наша кроў…” і інш.).

Носьбітам лірычнай свядомасці У.Жылкі з’яўлялася ідэя абуджэння і разгортвання сацыяльна-палітычнай і духоўнай актыўнасці народа, грамадскага абнаўлення, беларускай дзяржаўнасці, што добра засведчыла паэма “Уяўленне” (1923). “На мапу Еўропы Ўзышоў Беларус, — натхнёна сцвярджаў паэт. — У лапцях лазовых, Па світцы ручнік, І светам Хрыстовым Зіяе аблік” [3, с. 138]. Яго лірычны герой дарэшты аддадзены стыхіі нацыянальна-вызваленчага руху, прасякнуты адчуваннем складанай і супярэчлівай прыроды грамадска-сацыяльных працэсаў, рэвалюцый і войнаў, якія прайшліся па беларускіх этнічных землях, усведамленнем сувязі і ўзаемаабумоўленасці гістарычных змен і пераўтварэнняў і народнай жыццядзейнасці. Ён поўніўся бязмежнай сыноўскай радасцю ад разумення, што пазнаў, здабыў Маці-Радзіму, Бацькаўшчыну-Беларусь, якая актыўна рэалізуе свае правы на духоўнае самасцвярджэнне, свабоднае развіццё ў часе і прасторы, становіцца “наймалодшай нацыяй” у кагорце народаў-суседзяў.

Паэт натхняўся багатым гістарычным мінулым Бацькаўшчыны, помніў “і веча звоны, І вольнасць роднай стараны” (“Мы любім даўнія паданні…”). Ён быў упэўнены, што “з ні-

РЕПОЗИТОРИЙ ГГУ ИМЕНИ Ф. СКОРИНЫ

зін, балот З надзеяй ў шчаснасць дзён святлейшых Устане ўзбуджаны народ", бо "дух творчы ў Беларусі Жыве й змагае долі жах" [3, с. 27, 28]. Яго лірычны герой, якому некалі маці наказвала не забываць "Нашай долі і нядолі, Нашых пожняў, нашых хат" ("Маёй маці"), цвёрда верыў "Ў вялікі лёс і шлях Радзімае зямлі", у тое, што "Абуджаны народ быліц дазнае сказ — Узрушыць як адзін пры свеце бліскавіцы" ("Сёмуха").

Радыкальны ці рэвалюцыйна-рамантычны напрамак у развіцці заходнебеларускай паэзіі грунтаваўся на сцвярджэнні камуністычнай ідэі, падпольніцкага руху, жорсткіх форм народнага змагання, імкнення да глабальнай перабудовы жыцця. Ён культываваў рашучасць, бескампрамісныя метады і прыёмы дасягнення высокай мэты, услаўляў волю, самаахвярнасць, сілу духу і рэвалюцыйнага гарту. Да прыкладу, творчасць В.Таўлая апладнялася адмабілізаванай настроенасцю на рэвалюцыйнае змаганне, ахвярнае адстойванне чалавечай годнасці беларусаў, поўнілася рамантычным "духам бунтоўнасці", няскоранасці, супрацьстаяння засіллю. "Лагодны па натуры паэт, — падкрэсліваў У.Калеснік, — прымушае сваю музу пілаваць краты, крышыць муры, весці баявыя дружыны на барыкады, глядзець у вочы голаду і смерці. Суровыя малюнкі быццам нарысаваны вугалем на шурпатай турэмнай сцяне" [4, с. 4].

Як і многія іншыя аўтары, В.Таўлай распрацоўваў сімваліка-алегарычныя вобразы ночы, хмар, вясны, грому, сонца і інш., якія напаўняў глыбокім сацыяльна-рэвалюцыйным зместам, падпарадкоўваў вядучай ідэі сваёй творчасці — сцвярджэнню неабходнасці перагляду асноў грамадскага жыццеўладкавання, перабудовы свету пад кутом якасна новых метадалагічных прынцыпаў і маральных норм. "Радзее змрок… Наперад — скок. Мы пераможам — вер!, — заўпэўніваў яго лірычны герой. — Зара гарыць, пара стварыць Сусветны ССР" ("Дванаццаць год…"). Паэт мысліў высокімі крытэрыямі і катэгорыямі, маштабнымі паняццямі, яго верш дыхаў грамадзянскім тэмпераментам, бескампраміснасцю, шырокімі сацыяльнымі даляглядамі:

Гром, — загрымі! Віхор, — завый!
Пад бляск маланак агнявы
хай задрыжаць прасторы неба:
скрануць Зямлю з падвалін трэба! [5, с. 13]

У 30-я гады ярка заявіў пра сябе М.Танк (зборнікі "На этапах" (1936), "Журавінавы цвет" (1937), "Пад мачтай" (1938)). Яго паэзія вызначалася чысцінёй і свежасцю, непасрэднасцю ўспрыняцця свету, гуманістычна-чалавечай чуйнасцю, але ў той жа час і ўнутранай адмабілізаванасцю, грамадзянскай страснасцю, своеасаблівым драматычна-аптымістычным характарам мастацкага абагульнення. Гэта была паэзія чорных скіб, як падкрэсліваў М.Арочка, "шурпатых далоняў, незагойных ран, стогнаў у катоўнях" [6, с. 63], гневу і бунту, смелага выкліку, якая грунтавалася на тонкай назіральнасці і ўражлівасці, эмацыянальна-псіхалагічнай пранікнёнасці лірычнага героя, услаўленні высокіх праяў святла і красы ў прыродным свеце, грамадскім асяроддзі і душы чалавека. Характэрная летуценнасць, умоўна-рамантычная мройлівасць, душэўная высакароднасць спалучаліся у ёй з наступальнай бескампраміснасцю, рэвалюцыйным гартам, ахвярнай мужнасцю. З асаблівай выразнасцю гэта раскрылася ў вершах "Чорныя скібы", "Начная цішыня", "Спатканне", "Над Прыпяццю", "Песня кулікоў", "Паслухайце, вясна ідзе…" і інш.

Вялікае месца ў паэзіі М.Танка належала такім ёмістым сацыяльна-маральным катэгорыям, як матчына песня, родныя загоны, муры і краты, вясна-перамога, звон кайданаў, чорныя скібы, паднебныя шляхі, каласістае гора, жалезны вырай, этапныя дарогі, світальная зара, полымя волі, сталёвы сонечны паход і інш. Яны ўвасаблялі адметныя рысы грамадскага жыцця і прыродна-геаграфічнага ландшафту Заходняй Беларусі, ладу мыслення і філасофіі, духоўна-сацыяльнай свядомасці яе народа, раскрывалі характэрныя асаблівасці беларускага нацыянальнага лёсу. Гэта былі своеасаблівыя каардынаты прыгнечанага і занядбанага роднага краю паэта, у кантэксце якіх і разгортвалася жыццядзейнасць яго лірычнага героя.

Што датычыць сацыяльна-рамантычнага напрамку, дык ён вызначаўся звернутасцю да раскрыцця актуальных грамадскіх праблем і супярэчнасцей, сацыяльна-маральнага ўкладу жыцця ў Заходняй Беларусі, узаемаабумоўленасці ў ім канкрэтных з'яў і працэсаў, характэр-

РЕПОЗИТОРИЙ ГГУ ИМЕНИ Ф. СКОРИНЫ

най лірыка-публіцыстычнай насычанасцю і ў той жа час выразнай стрыманасцю ўнутранага пафасу. Тыповы прадстаўнік гэтага напрамку А.Іверс намагаўся выйсці за межы адналінейных, прамых і выразных адчуванняў, аддацца патаемнаму і незвычайнаму, няўлоўным эмацыянальна-пачуццёвым парыванням і мэтаімкненням. Паэзія, творчасць былі для яго своеасаблівай альтэрнатывай змрочнай заходнебеларускай сапраўднасці, заснаванай на гвалце і несправядлівасці. Як сведчыць зборнік “Песні на загонах” (1939), вяскова-побытаваму свету, сялянскай рэчаіснасці з яе цяжкой штодзённай працай і шматлікімі клопатамі і турботамі А.Іверс супрацьпастаўляў «сонечны прастор», «камяністую шыр», «далі росныя», Млечны Шлях, зоры, што «мяцеляцца», рамантычны палёт да нязведанага. Паэт імкнуўся вершам «з сэрца» прывітаць «далі ў руністых каберцах», сыпнуць поўнай жменяй «буйных думак — росы, дзе туману воўна затуліла просінь». «Сонца азалоціць росы на загонах… — сцвярджаў ён. — Звоняць дні на дроце, звоняць, звоняць, звоняць…» («Звоняць дні…»).

Душа паэта шукала сябе ў лучнасці і ўзаемадзеянні з прыроднымі працэсамі — жывымі, рухомымі, зменлівымі, выяўляла сваю сутнасць праз адчуванне іх цэласнасці і гарманічнасці, высокага духоўна-маральнага зместу і ўзаемаабумоўленасці. Суадносячы прыроднае і грамадскае, спалучаючы пры гэтым прыватнае, асабістае і агульнае, сацыяльна значнае, А.Іверс раскрываў канфліктнасць стасункаў і ўзаемаадносін чалавека і рэчаіснасці, асобы і асяроддзя, выяўляў дысгармонію, драматызм жыцця.

Творчасць А.Іверса вызначаў стрыманы, можна нават сказаць, лагодны, пластычна-выяўленчы, прысумлены рамантызм.

У 30-я гады ў заходнебеларускай перыёдыцы друкаваліся вершы А.Дубровіча. Яны выяўлялі суб’ектыўны свет асобы, што жыла клопатамі і праблемамі сялянскага асяроддзя, бараніла ідэі сацыяльнай справядлівасці і свабоды, права на звычайныя чалавечыя радасці, малявалі вобраз рамантычнага будзіцеля шырокіх пластоў насельніцтва. А.Дубровіч «верыў у сілу паэтычнага слова» (М.Бельскі), заклікаў заходнебеларускага песняра сплаціць «свой доўг вялікі», адважна кінуць у свет «Усхваляваныя напевы» з тым, «Каб новых дзён яны засевам Ўзняліся з-пад штодзённых бед. Каб хваляю на буйнай ніве Яны плылі і ўшыр і ўздоўж…» («Усхваляваныя напевы...»). Ён паэтызаваў стоеныя залежы народнага духу і веры, вогненную стыхію нацыянальна-вызваленчага руху, высокія маральныя каштоўнасці змагароў за народнае шчасце, аддаючы перавагу лірыка-абагульненай вобразнасці, раскаванай асацыятыўнай метафорыцы, умоўным сродкам мастацкай выразнасці.

А што сабой уяўляла духоўна-ірацыянальная мастацка-стылёвая плынь? Яе развіццё было звязана з абуджэннем і ўзбуйненнем чалавечай асобы, узрастаннем вагі інтравертнага пачатку, паглыбленнем суб’ектыўнага фактару ў асэнсаванні жыцця, дыферэнцыяцыяй модусаў аўтарскага мыслення і перажывання. Адзін з пачынальнікаў гэтай плыні К.Сваяк сцвярджаў духоўную сутнасць быцця як аснову дабра, ісціны і красы ў сусвеце, гэтак званае “станоўчае ўсёадзінства”, якое ўтвараецца арганічнай паяднанасцю і ўзаемапранікненнем прыватнага і агульнага, матэрыяльнага і ідэальнага, прасторавага і часавага (зборнік “Мая ліра”). Яго мастацкае мысленне абумоўлівалася імкненнем да пераадолення зямнога і прыроднага пачаткаў, таго, што прынята разумець пад вызначэннем “фізічнага эгаізму”, жывілася дабратворнай энергіяй любові, верай у сілу і несмяротнасць духу, маральнае ўдасканаленне чалавека і гармонію сусвету. Шырокай грамадскай няпраўдзе, сацыяльнай несправядлівасці і нацыянальнаму ўціску, бедам і няшчасцям народнага асяроддзя паэт супрацьпастаўляў станоўчы рэлігійна-хрысціянскі ідэал, перастварэнне жыцця ў любові і веры ў Царства Божае, высокую Божую праўду і свабодную згоду і адзінства. Яго духоўна-мастацкія сентэнцыі звярталі на сябе ўвагу цэласнасцю асобы, глыбінёй і вынашанасцю абагульненняў і ацэнак і ў той жа час характэрнай унутранай плыннасцю, маральна-псіхалагічнай пластыкай (“Шчасце”, “З кнігі мудрасці” і інш.).

Вышэйшым сэнсам існавання К.Сваяк лічыў духоўнае жыццё з увасобленымі ў ім красой і гармоніяй, маральнасцю і верай, што патэнцыяльна супрацьстаяць уладзе граху і несправядлівасці, выступаюць у якасці неабходнай умовы і ідэальнага выніку развіцця грамадскіх адносін. Менавіта духоўнае жыццё з’яўляецца той субстанцыяй, якая надзелена абсалютным

РЕПОЗИТОРИЙ ГГУ ИМЕНИ Ф. СКОРИНЫ

зместам. Усе праблемы і супярэчнасці рэчаіснасці ён прапаноўваў вырашаць і пераадольваць сілаю любові, усёдаравання і ўсёпрымірэння, імкненнем да духоўна-маральнага прасвятлення матэрыяльнага быцця і свету, насычэннем іх дабром, красой і ісцінай. К.Сваяк прапаведаваў аб’яднанне ўсіх і ўсяго на аснове імя і духа Хрыстова, сцвярджаў ідэю ўсеагульнага ўваскрэсення. Услед за многімі сваімі папярэднікамі і сучаснікамі паэт напаўняў гэтую ідэю ёмістым духоўна-сацыяльным зместам, звязваў яе з неабходнасцю абуджэння і актывізацыі грамадска-патрыятычнага руху, стваральнай дзейнасці шырокага працоўнага асяроддзя, адраджэннем Беларусі. Лірычны герой яго верша “Ad te levavi…” звяртаўся да Бога з тым, каб Ён спаслаў змілаванне над беларусім людам, “што поўны нядолі, Бо ўжо-ж ён просіць даўно змертвыхстаньня, Каб выйсьці з крыўды, з грэху і няволі” [7, с. 8]. “Чужынец люд Твой аддаў на пакусу, Каб з яго сэрца выгнаць Цябе, Божа…” — чытаем у творы. Ён прасіў Бога “зорам сваей моцы” скрышыць “нячыстых працу рук паганых”, збудзіць паднявольны, згараваны люд “На труд свабодны, на ласку спакою”, абагаславіць яго на дабро і шчасце [7, с. 8].

У рэчышчы духоўна-ірацыянальнай плыні плённа працаваў Х.Ілляшэвіч. Зборнікі паэта “Веснапесні” (1929), “Зорным шляхам” (1932) і “Захварбаваныя вершы” (1936) сведчаць пра тое, што яго мастацкая свядомасць вызначалася звернутасцю да міфалагічных, духоўна-метафізічных асаблівасцей народных вераванняў і ўяўленняў, якія прадугледжвалі адзінства і цэласнасць складаных жыццёвых працэсаў, характэрную светацэнтрычнасць, сувязь усяго з усім, узаемаабумоўленасць і ўзаемазалежнасць, ідэальную раўнавагу шматлікіх з’яў і прадметаў. Ён ухіляўся ад прамога адлюстравання рэчаіснасці, асэнсавання грамадска-сацыяльных праблем і супярэчнасцей, аддаючы перавагу іх душэўна-псіхалагічнаму абжыванню, раскрыццю ўнутранага свету лірычнага героя, засяроджанага на спасціжэнні існага, прасвятленні абсалютнага сэнсу. З’явы і працэсы навакольнага асяроддзя паўставалі ў свядомасці паэта, галоўным чынам, як пэўныя душэўна-пачуццёвыя дзеянні, эмацыянальна-псіхалагічныя малюнкі. У вершы “Я не знаю...” ён падкрэсліваў наступнае: “Быццам жрэц словаў ціхіх, пакорных, Я закляцьце раблю над імі, Каб у вершы – Словаў узоры Зьзялі пацеркамі дарагімі” [8, с. 13].

Духоўны светапогляд Х.Ілляшэвіча ў многім характарызаваўся асаблівасцямі ідэальнага пачатку, аб чым пераканаўча сведчаць вершы “Часамі ў душы маёй дзіўнай мэлёдыяй...”, “Вечар лашчыцца, быццам даль...”, “Сонца гразне ў чырвоны кісель...”, “Ноч прыйшла туманная...”, “Казка”, “Музыка” і інш. Чытаючы іх, мы бачым, што таямнічая і загадкавая душа свету рэалізавала сябе і ў тым, як “Мігае лямпа. Ноч маўчыць... Бязьлісты, голы сад шуміць...” (“Штрых”), і ў тым, як “Каля рэчкі... агнямі сінімі Забаўляецца вечар – змрок...” (“Навакол муры – простыя лініі...”), і ў тым, як “Ў каласы месяц-серп задзылінкаў – І вячорны вызваньвае псальм Пацямнеўшы мурожнік – клінкер...” (“Казка”). Буднёвыя працэсы і рэчы навакольнага асяроддзя набывалі ў Х.Ілляшэвіча незвычайнае, ірэальнае, чарадзейна-казачнае выяўленне, адухоўлены змест. У той жа час мройліва-зыбкія, містычныя карціны і вобразы, наяўнасць якіх абумоўлівалася палётнасцю фантазіі аўтара, інтуітыўна-пачуццёвым успрыняццем свету, атрымлівалі ў яго прадметна-рэчыўнае напаўненне, рэалістычную афарбоўку. Дастаткова часта вобразна-метафарычны малюнак паэта разгортваўся такім чынам, што ў ім цяжка было распазнаць, дзе заканчваецца адно і пачынаецца другое:

Дрэвы шапочуць у боскай драмоце,
Зоркі гарацъ, зачапіўшысь ў галінах,
Пар лёгкаўздымны кадзіць на балоце,
Таюць ў начы ціхасьпеўныя гімны...
Гэта малітвы к прастору – Сусьвету
Ў сьветла-пяшчотным зямлі прабуджэньні...
Быццам крылатыя казкі-прыветы,
Быццам цудоўныя сьпевы-тамленьні...
Слухай... Маўчы... [9, с. 60]

Паэзія Заходняй Беларусі выяўляла ўвесь спектр духоўна-сацыяльнага жыцця чалавека і грамадства. Яна прадуцыравала і тыя мастацка-стылёвыя плыні і напрамкі, якія па вядомых ідэалагічных прычынах не маглі атрымаць свайго развіцця ў беларускай савецкай літаратуры.

РЕПОЗИТОРИЙ ГГУ ИМЕНИ Ф. СКОРИНЫ

Abstract. The paper gives an outline of the development of poetic genres in Western Belarus. This process is marked by the interaction of three stylistic trends: lyrical-narrative poetry, romantic and spiritual-irrational poetry. Each of these trends is studied and analyzed.

Літаратура

1. Машара, М. Малюнкі / М. Машара. – Вільня, 1928.
2. І.А. // Наша будучына. – 1923. – 6 студзеня.
3. Жылка, У. Выбраныя творы / У.Жылка. – Мн., 1998.
4. Калеснік, У. Шляхі сацыялістычнай паэзіі // Літаратура і мастацтва. – 1958. – 17 верасня.
5. Таўлай, В. Творы / В.Таўлай. – Мн., 1961.
6. Арочка, М.М. Максім Танк: Жыццё ў паэзіі / М.М.Арочка. – Мн., 1984.
7. Сваяк, К. Мая ліра / К.Сваяк. – Мн., 1993.
8. Ілляшэвіч, Х. Я не знаю // Калосьсе. – 1935. – №1.
9. Ільляшэвіч, Х. Зорным шляхам / Х.Ільляшэвіч. – Вільня, 1932.

Інстытут літаратуры імя Янкі Купалы
Нацыянальнай акадэміі навук Беларусі

Поступило 15.10.07

РЕПОЗИТОРИЙ ГГУ ИМЕНИ Ф. СКОРИНЫ